Marginalii filologice la *Psaltirea de la Bălgrad* (1651)

Ioana MOLDOVANU-CENUȘĂ*

Key-words: *religious syncretism*, *textological solutions in translation*, *Romanian Psalter parentage*, *multiple translation*

Psaltirea de la Bălgrad (1651) a reprezentat apogeul mișcării de traduceri românești de inspirație protestantă, uzând, pentru prima dată, de metodele moderne ale hermeneuticii biblice și realizând totodată o decompresiune a stilului religios, care se detașează net de literalismul epocii precedente.

Pe la mijlocul veacului al XVII-lea se înregistrează, în Transilvania, o revigorare a mișcării de prozelitism calvin, dirijată împotriva populației românești ortodoxe. Pentru a-și atinge obiectivul, calvinismul transilvan se vede nevoit să facă unele concesii, care se reflectă și în *Psaltirea* de la 1651. Ea poate fi apreciată ca o operă de sincretism confesional, reprezentând o primă fază a procesului de calvinizare, desfășurat sub patronajul mitropolitului ortodox Simeon Ștefan.

Pentru a ocupa scaunul mitropolitan, Simeon fusese obligat de supraintendentul calvin Stefan Geleji să respecte 15 condiții, între care prima era aceea de „a predica pretutindeni cuvântul lui Dumnezeu după Sfânta Scriptură în românește" (apud Pavel 2001:43). Se vede că angajamentul înaltului prelat nu a fost suficient pentru a înfrânge tradiționalismul preoților, care continuau să apeleze la limba slavonă. De aceea, mitropolitul Sava Brancovici va convoca în anul 1675 un sobor ortodox la Alba Iulia, prin care se va hotărî ca „cuvântul lui Dumnezeu [...] să se vestească în limba noastră, românește, în biserică și unde va trebui și va fi de folos" (apud Meteș 1935: I, 233).

O caracteristică esențială a protestantismului era aceea că traducerile cărților sfinte aveau ca destinație lectura individuală, prin care fiecare credincios, iluminat de Duhul Sfânt, reușea să pătrundă înțelesul Scripturii. Este principiul luteran „Sancta Scriptura est sui ipsius legitimus interpres". Dimpotrivă, Bisericile tradiționale interziceau o astfel de lectură, susținând că darul inspirației divine îl poate avea individul doar când se găsește în comuniune, beneficiind de indicațiile competente ale preotului. Simpla traducere nu putea rezolva problema înțelegerii – iar acest lucru reiese limpede dintr-o scrisoare a patriarhului Calinic al II-lea către Brâncoveanu, din anul 1700: el se opunea ideii de a traduce o carte religioasă pentru că „vorbele sunt pe înțeles, dar gândurile pe înțeles tot nu se fac, nici nu pot necărturarii să priceapă ceva" (apud Cândea 1979: 321).

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, România.

„Philologica Jassyensia", an XII, nr. 2 (24), 2016, p. 139–145

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

Pe de altă parte, operele traducătorilor erau pline de greşeli de tot felul, care afectau, mai mult sau mai puțin, perceperea „justă" a conținutului religios. Acest lucru îl recunoșteau și traducătorii *Psaltirii* bălgrădene: „Știind că nici un lucru ce-i făcut de mână de om nu poate fi fără greșală, pentr-aceaea vă rugăm să iertaț ce-am greșit: au cuvânt, au în tipariu" (PB: 300). Astfel de mențiuni apăruseră și în cărțile coresiene – și nu era vorba de un simplu topos, ci de o realitate. De aceea, Bisericile creștine tradiționale recurgeau la un hibridism liturgic: „Contradicția dintre limba străină a cultului și limba vie a populației românești era soluționată în Transilvania uzând de metoda de compromis a liturghiei bilingve. [...] Ceea ce-l ferea pe preot de erezie era citirea întocmai a textului slavon, care putea fi urmată și de o parafrază; în acest fel, ideea creștină era respectată în litera și înțeleasă în spiritul ei" (Moldovanu 2009: 115).

Principiul protestant al lecturii individuale este clar formulat în predosloviile *Psaltirii* de la 1651, atât în cea către cititori („să cetiț și voi, spre întrămarea sufletelor voastre" – PB: 300), cât și în cea către craiul Ardealului („să izvodim psaltirea lui David den limbă jidovească pre limbă rumânească, ca să o poată ceti, înțelegându-o, și mic și mare" – PB: 77). Ideea „iluminării" cititorului este și ea invocată:

> Aceasta ne rugăm și pohtim de la Tatăl Dumnezău și de la Domnul nostru Isus Hristos, cum să vă înțelepțească Duhul Sfânt, ca să înțeleageți voia Sfinției Sale și să faceți carele sânt scrise în ceastă carte, spre slavă lui Dumnezău și spre ispăsenia voastră (PB: 101).

Noutatea operei este aceea că își propune o dublă finalitate, sugerând și utilizarea ei în cadrul slujbelor ortodoxe, „pentru că vedem aiave că tot cinul besearicilor românești și grecești easte den psaltire, că toate slujbele dumnezăiești sânt înfrâmsățate cu psalomi den psaltire" (PB: 77). Așa se explică împărțirea în catisme, preluată din Septuaginta, indispensabilă cultului bisericesc.

Avem a face, deci, cu un prim aspect al sincretismului confesional în opera bălgrădeană, la care se adaugă un altul, nu lipsit de importanță. Ca și tipăriturile coresiene, și aceasta recurge la argumentația protestantă pentru a justifica traducerea cărților sfinte în limbile vernaculare. Se aduc aceleași argumente *ab auctoritate*, preluate din polemicile cu catolicii (vizați direct), la care se adaugă unul inedit, menit să motiveze opțiunea pentru originalul ebraic. În *Predoslovia către cetitori* se spun următoarele:

> Știind aceasta, că apa totu-i mai curată și mai limpede în izvor decât în pâraie, că, de ce să departă apa de izvor, totu-i mai înmestecată și mai tulbure, așea-i izvoditul Scripturei Sfinte: încă totu-i mai curată în limba ce-au grăit Duhul Sfânt, în Leagea Veache, prin proroci, care-i limba jidovască, iară în Testamentul Nou, grecească. Că, de ce să departă de limba întru carea au grăit Duhul Sfânt, totu-i mai înmestecată și mai strămutată, cum să veade den multe izvoade și limbi. Pentr-aceea și noi, izvodind Psaltirea lui David proroc, mai vârtos ne-am silit a socoti izvodul limbii jidovești, întru carea este scrisă, și după aceea am socotit izvoadele a mulți dascali mari (PB: 299–300).

Textul preia și amplifică o metaforă a lui Luther, care într-o binecunoscută scrisoare către Spalatin spunea că „evreii se adapă de la izvor, grecii de la pârâul care se trage din el, iar latinii din mocirlă" (apud Pétavel 1864: 92, nota).

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

Într-un studiu de referinţă, Eugen Pavel a demonstrat că originalul traducerii *Psaltirii* nu a fost ebraic, ci o traducere în latină a umanistului italian Xantes Pagnini, tipărită la Lyon în 1528, care a avut numeroase ediţii de tip poliglot (Pavel 2001: 180–200). Dar traducătorii din jurul mitropolitului Simeon Ştefan nu s-au limitat la versiunea latină emendată, ci au recurs uneori şi la versiunile derivate, *Septuaginta* şi *Vulgata*, ale căror echivalenţe sunt preluate uzând de un sistem complicat de paranteze şi glose marginale:

> Şi care am vădzut că nu s-au foarte depărtat de izvodul jidovăsc, noi am lăsat în loc, numai că am sămnat cum că să osibeaşte de cel jidovesc şi unele cuvente le-am pus pre rând, ce le-am închis în parantijiş [...], iară altele le-am pus pre margene, cu ceaste slove: *jidoveaşte nu-i*, ce să zice că în izvodul jidovesc nu-s (PB: 300).

Parantezele şi indicaţiile marginale marchează deci adaosurile şi deformările interpretative ale versiunilor canonice faţă de originalul ebraic şi, din acest motiv, *Psaltirea* de la Bălgrad trebuie considerată primul text critic din literatura noastră religioasă.

Se pune imediat întrebarea: de ce a fost nevoie de o ediţie critică şi nu s-a recurs la soluţia mai simplă a unei traduceri „din ebraică”? Pentru că noua *Psaltire* nu intenţiona să se singularizeze în ansamblul traducerilor existente, ci să se racordeze la o tradiţie, identificându-se cu aceasta atunci când versiunile existente „nu s-au foarte depărtat de izvodul jidovăsc” sau distanţându-se de ea în cazul unor erori flagrante. Este o soluţie textologică de compromis, prin care se emendează lecţiunile vechilor cărţi româneşti, considerate a fi traduceri din slavoneşte, dar fără a le elimina cu totul. Să luăm, de pildă, ps. **144**, **13**, care izolează prin paranteze un întreg verset, cu menţiunea marginală „cest stih jidoveaşte nu-i”, care se regăseşte însă în psaltirile anterioare în forme foarte apropiate:

> (Credinciosu-i Domnul în toate cuvintele sale şi milos în toate faptele sale) (PB) – Credinciosu Domnul în toate cuventele sale şi preapodobnic în toate lucrurele sale (PS) – Credinciosu e Domnul în toate cuventele sale şi preapodobnic în toate lucrurele sale (PV) – Credincios Domnul în toate cuvintele sale şi preapodobnic în toate lucrurile sale (PC^1) – Credincios Domnul întru toate cuvintele sale şi preacuvios în toate lucrurele sale (PC^2).

Uneori asemănarea devine identitate şi vizează nu un grup de psaltiri, ci una singură, ca în ps. **137**, **1**:

> Cânta-voi ţie (că auzit-ai toate cuvintele rostului mieu PB) – cânt ţie, că auzit-ai toate cuvintele rostului mieu (PC^2), cf. însă că ai ascultatu (PH), că ascultat-ai (PS, PC^1).

Glosele sinonimice relevă nu o dată concordanţe generale cu vechile psaltiri, care justifică ipoteza că traducătorii „au putut confrunta traducerea de bază cu pasajele corespunzătoare [...] probabil, chiar din traducerile româneşti anterioare” (Pavel 2001:189). Deşi „volumul concordanţelor lingvistice este relativ scăzut”, totuşi ele „nu pot fi întru totul întâmplătoare , argumentând, pentru anumite porţiuni de text, o posibilă relaţie de filiaţie” (*ibidem*: 193). Ea devine însă evidentă prin sesizarea unor concordanţe bilaterale cu *Psaltirea Hurmuzaki* şi cu *Psaltirea* slavo-română a lui Şerban Coresi (1589), care „nu pot fi puse, în totalitate, pe seama hazardului” (*ibidem*: 194).

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

Cercetarea lui Eugen Pavel trebuie extinsă și asupra unui mare grup de glose marginale sinonimice, care, în opinia sa, „reflectă dorința traducătorilor de a conferi textului o claritate și o exactitate cât mai apropiate de original” și „aparțin traducătorilor de la Bălgrad” (Pavel 2001: 198). În realitate, perechile lexicale includ adesea termeni din psaltirile vechi, preluați nu pentru a-i asigura textului „claritatea și exactitatea”, ci pentru a se racorda la tradiția românească prin echivalente opționale. Astfel, unele exemplificări ale lui Eugen Pavel atestă, în realitate, selectarea, de către cărturarii bălgrădeni, a unor echivalente cvasi-generale în psaltirile din secolul al XVI-lea:

> **49**, **18**: să vedeai furul, *curai* (alergai) cu el (PB) – se vedeai furul, *cureai* cu rusul (PS) – se vedeai furul, *curai* cu nus (PC^1, PC^2) – au vedeai furii, *curreai* cu nrusulu (PH).
>
> **67**, **25**: îmblările Dumnezăului mieu și craiului (*împăratului*) mieu (PB) – îmblarile Dzeului mieu, *împăratu* ce e în sfăntu (PS) – îmbletele tale, Dzeul mieu, *împăratul* cel ce e în sfinție (PH) – îmblările Zeului mieu, *împăratul* ce e în sfântu (PC^1) – îmblările Zeului mieu, *împăratul* ce e în sfinți (PC^2).
>
> **98**, **4**: și putearea *împăratului* (craiului) iubește giudeț (PB) – și cinste lu *împăratu* giudețu iubește (PS) – și partea *împăratul* va giudeca (PH) – și cinste lu *împărat* județ iubește (PC^1) – și cinstea împăratului județ iubește (PC^2).
>
> **102**, **1**: laudă (*blagoslovește*) sufletul mieu (PB) – *blagosloveaște* sufletul mieu (PS, PH, PC, PC^1, PC^2).
>
> **103, 2:** carele ai întinsu ceriul *ca o piale* (ca un cort) (PB) – întinseși ceriu *ca o pele* (PH) – întinseși ceriul *ca piialea* (PC, PC^1, PC^2) – întinseși ceriul *ca o piale* (PS).

Chiar și unele glose, presupuse a fi preluări din versiunile latinești (Pavel 2001: 198), sunt în realitate excerptări din psaltirile noastre:

> **82**, **15**: ca focul ce aprinde (*arde*) pădurea și ca pojarul ce *aprinde* (arde) munții (PB) – ca focul ce *arde* dumbravile, ca văpaia ce *aprinde* pădurile (PS) – ca focul cela ce păleaște pădurea, ca parra ceaea ce *aprinde* codrii (PH) – ca focul ce *arde* dumbrăvile, ca văpaia ce *aprinde* pădurile (PC^1, PC^2).

De observat că termenul *munții* din PB, cu totul nepotrivit, trimite la echivalentul *codrii* din PH (< slv. *gora*), care avea dublul sens de „munte” și „pădure”.

Uneori glosele sinonimice trimit la *Psaltirea voronețeană*:

> **108**, **2**: grăiră spre mine cu limbă înșălătoare (*minciunoasă*) (PB) – grăiră spre mere cu limbă *menciuroasă* (PV) – grăiră spre mine cu limbă hicleană (PS) – grăiră spre mine cu limbă hitleană (PC, PC^1, PC^2) – grăiră pre menre cu limba prilăstitoare (PH).

Alteori concordă cu *Psaltirea Hurmuzaki*:

> **5**, **4**: nu sălășluiaște lângă tine *vicleanul* (răul) (PB) – nu se va muta cătră tinre *hicleanulu* (PH) – nu apropie-se de tire hicleanii (PS) – nu se apropie de tine hitleanii (PC^1, PC^2).
>
> **71**, **16**: *înălța-se*-va (creaște-va) ca rodul Livanului (PB) – *înrălță-se* decât a Livanului rroada lui (PH) – mai sui-se de Livanul semănța lui (PS, PC, PC^1) – preaînălța-se-va mai vărtos de Livanul (PC^2).

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

Nu puține sunt concordanțele cu psaltirile coresiene, în special cu *Psaltirea* slavo-română a lui Șerban Coresi (1589):

7, **11**: *agiutoriul* (scutul) mieu de la Dumnezăul *ce mântuiaşte* direpții cu inima (PB) – *agiutoriul* mieu, Doamne, cela *ce mântuieşti* pre cei drepți cu inimile (PC^2) – *ajutoriul* mieu de Dumnezeu, spăsitoriul derepții cu inema (PC^1) – dereptu *agiutoriul* mieu de Dumnedzeu, spăsitoriul derepții cu înrema (PS).

25, **11**: direapta lor plină-i de ademană (*mită*) PB – dereapta lor împlu-se de *mită* (PC^2) – dereapta lor împlu-se prețu (PS) – dereapta lor împlu-se de smâzdi (PH) – dereapta lor împlu-se preț (PC^1).

32, **7**: puind adâncurile în *vistiare* (în foale) (PB) – pune în *vistiiarile* fărăfunduri (PC^2) – punre-le în vistiiariu bezdneluiu (PH) – pure în ascunsu fărăfundure (PS) – puni în ascuns fărăfundure (PC, PC^1).

68, **11**: am trudit cu agiunul (*postul*) sufletul mieu (PB) – coperii cu *postul* sufletul mieu (PC^2) – acoperiiu cu *postul* sufletul mieu (PH) – coperii cu agiuratul sufletul mieu (PS) – acoperii cu agiunatu sufletul mieu (PC^1).

Ultimul exemplu relevă o dublă concordanță (PC^2 și PH) și va trebui să admitem, împreună cu Eugen Pavel, că aceste două psaltiri reprezintă sursele cele mai des folosite de traducătorii ardeleni, chiar dacă nu direct, ci prin intermediul unei versiuni românești manuscrise, anterioare celei a lui Șerban Coresi. Utilizarea lor nu a fost însă sporadică sau limitată la anumite porțiuni, ci generală și permanentă, pentru că se poate evidenția nu numai urmărind glosele, ci și textul de bază, care uzează de echivalente unice. Oferim câteva exemple de corespondențe cu *Psaltirea Hurmuzaki*:

106, **16**: c-au *zdrobit* porțile ceale de cioaie (PB) – că *zdrobi* uşea de arame (PH) – că frănse uşile de arame (PS, PC^1) – că sparse uşa de arame (PC^2).

106, **32**: în *scaunul* bătrânilor laude pre el (PB) – în *scaunul* bătrânrilor lăuda-l-vor (PH) – în şedearea bătrânilor se laude el (PS) – în şedearea bătrânilor laudă el (PC^1) – în şedearea bătrânilor să laude pre el (PC^2).

126, **1**: să nu *va strejui* Domnul oraşul, în deşărt va strejui *strejuitoriul* (PB) – se nu Domnul *străjuire* cetatea, în deşert preveghe *străjuitoriul* (PH) – se nu Domnul veghiiare cetatea, în deşertu preveaghe veghietoriul (PS, PV) – să nu Domnul vegheare cetatea, în deşert preveaghe veghetoriul (PC^1) – să nu Domnul preveghea-va cetatea, în deşert preaveaghe străjuitorii (PC^2).

143, **6**: slobozi fulgere şi-i *răşchiră* pre ei (PB) – fulgeră cu fulgerul şi-i veri *răsfira* (PH) – luci fulgerul şi spargi-i (PS, PC^1) – luceaşte fulgerul şi goni-veri ei (PC^2).

145, **7**: cela ce face giudeț *obiduților*, cela ce *dă hrană* flămânzilor (PB) – ce face şi giudeț *obidiților*, ce *dă hrană* flămândzilor (PH) – feace giudeţu obiditorilor, dă piştă flămăndzilor (PS) – face județ *obidiților*, dă pişte flămânzilor (PC^2).

În continuare, exemplificăm şi corespondențele cu *Psaltirea* slavo-română a lui Şerban Coresi (1589), care într-o filiație a psaltirilor românești se află pe linia *Psaltirii Hurmuzaki* (Mareş 1982: 256, Gheţie 1982: 180):

17, **21**: *plăti-m* Domnul după dereptatea mea (PB) – şi-*m plăti* mie Domnul după dereptatea mea (PC^2) – şi datu-me-au Domnulu după dereptatea mea (PH) – şi deade mie Domnul după dereptatea mea (PS, PC^1).

17, **48**: Dumnezău-i carele-m *dă izbândă* mie (PB) – Dumnezeul ce-*m deade izbânda* mea (PC^2) – Dumnedzău cire dă descumpărare mie (PH) – Dumnezeul ce plăti vrăjbiia mea (PC^1) – Dzeul ce plătiia vrăjbia mea (PS).

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

18, **10**: *giudecările* Domnului adevărate (PB) – *judecările* Domnului deadeveare (PC^2) – dzisele Domnului cele adeveare (PH) – giudeațele Domnului de-adeveare (PS) – judeațele Domnului deadeveare (PC^1).

24, **13**: sufletul întru bine *va petreace* (PB) – sufletul său în dulceață *petreace-ș-va* (PC^2) – sufletul lui în bunrataţi sălășlui-se-va (PH) – sufletul lui în dulceață întră (PS, PC^1).

24, **9**: cu *urâciune* nedireaptă mă urârâ pre mine (PB) – cu *urâciunile* nedereapta urârâ-mă (PC^2) – cu gilăluire nedereapta gilăluiră-mă (PH) – cu uritul nedereptu uriiu-me (PS) – cu urâtul nederept urârâ-mă (PC^1).

38, **7**: în deșert *să încâștigă* (PB) – în deșertu *se câștigă* (PC^2) – în deșertu se aruncă (PH) – în deșertu se munceaște (PS) – în deșertu se sminteaște (PC, PC^1).

41, **3**: *însănătoșadză* sufletul mieu (PB) – *însetoșă* sufletul mieu (PC, PC^1, PC^2) – însetă sufletul mieu (PH, PS).

147, **5**: cela de dă *zăpada* sa albă ca lâna (PB) – cel ce deade *zăpada* sa ca lâna (PC, PC^1, PC^2) – cel ce deade neaoa sa ca *lăra* (PS) – dătătoriul neaoa sa ca lănra (PH).

În studiul său, Eugen Pavel sesizează și „intervenții marginale [...] de ordin fonetic" sau care „propun variante, interpretări sau corecturi de natură morfologică", aparținând traducătorilor, și care, în opinia sa „se constituie într-o *emendanda* la textul de bază" prin faptul că „corectează sau propun o alternativă a formelor de limbă" (Pavel 2001: 199). La o cercetare mai atentă, vom avea surpriza de a regăsi unele dintre aceste variante în psaltirile precedente:

26, **4**: *spre dânsu* (lui mă) nădăjduiescu (PB) – *spr-insu* eu upovăiescu (PS) – *spr-ins* eu upovăiesc (PC, PC^1, PC^2) – pre el eu nedejduiescu (PH).

43, **1**: *Dumnezeu (Dumnezeule)*, cu urechile noastre auzit-am (PB) – *Dumnezeu*, cu urechile noastre auzit-am (PC^2) – *Dumnezeule*, cu urechile noastre audzim (PH) – Dzeul, cu urechile noastre audzimu (PS).

91, **10**: și să vor răşchira *(răsfira)* toți făcătorii fărădeleage (PB) – și se vor *rrăsvira* toți ce deregu fărădeleagea (PH) – și spargu-se toți ce facu fărădeleage (PS, PC^1) – răsipi-se-vor toți ce fac fărădeleage (PC^2).

103, **21**: puii leului urlă spre răpire și cer de la Dumnezău hrană *șie (lor)* – puii urlă a rrăpi și a ceare de la Dumnezdzeu mâncare *șie* (PH) – skymenii ricăiia se rapă și se ceară de la Dumnezeu măncare șie (PS) – schimenii râcâiia să răpească și să ceară la Dumnezeu mâncare *loruș* (PC^1) – schimenii răgind să răpească și să ceară de la Dumnezeu hrană *loruș* (PC^2).

113, **24**: *ceriul ceriul (ceriurilor)* a Domnului easte (PB) – *ceriul ceriului* Domnului (PS, PC^1, PC^2) – *ceriul ceriurelor* a lui Dumnedzeu e (PH).

149, **6**: și armă de *îmbe (amândoao)* părțile ascuțită în mânule lor (PB) – și speatele de *îmbe* laturi ascuțite în mânrule lor (PH) – spate d-*îmbe* parțile ascuțite întru mărule lor (PS) – speate de *îmbe* parți ascuțite (PV) – și spată de *amândoao* părțile ascuțită în mânile lor (PC^2) – și speate de *amândoao* părți ascuțite în mânile lor (PC, PC^1).

Se vede că relația *Psaltirii* bălgrădene cu tradiția românească este profundă, angajând toate nivelele limbii și estompând diferențele – altfel, reale – impuse de un original aparte. Marginală sau inclusă în text, prin paranteze, glosa nu era altceva decât o modalitate de sinteză a diferitelor versiuni, având drept scop realizarea unui obiectiv esențial al Reformei, clarificarea înțelesului.

Tehnica înseși de introducere în text a variantelor facultative este de inspirație protestantă, întâlnindu-se, de pildă, și în *Biblia* maghiară a lui Heltai (1551). Din

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)

Psaltirea de la Bălgrad, ea a fost preluată în psaltirile moldovenești din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. S-a declanșat astfel un întreg curent literar, care uzează din plin de traducerea multiplă. Acest tip de versiune reprezintă o modalitate de redactare tipic ecleziastică, fără repercursiuni asupra traducerilor laice.

Bibliografie

CVT = *Cele mai vechi texte românești. Contribuții filologice și lingvistice* (coordonator Ion Gheție), București, 1982.
PB = *Psaltirea de la Bălgrad* („de la Alba Iulia"), Alba Iulia, 2001.
PC = *Psaltirea* slavo-română a lui Coresi (după Coresi, *Psaltirea* slavo-română, 1577, în comparație cu psaltirile coresiene din 1580 și din 1589, ed. Stela Toma, București, 1976).
PC[1] = *Psaltirea* românească a lui Coresi, 1580 (după PC).
PC[2] = *Psaltirea* slavă-română a lui Șerban Coresi, 1589 (după PC).
PH = *Psaltirea Hurmuzaki* (ed. Ion Gheție și Mirela Teodorescu, I, București, 2005).
PS = *Psaltirea scheiană* (după I.A. Candrea, *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, I, București, 1916).
PV = *Psaltirea voronețeană* (după PS, aparatul critic).

*

Cândea 1979: Virgil Cândea, *Raționea dominantă*, Cluj-Napoca.
Gheție 1982: Ion Gheție, *Contribuții la localizarea psaltirilor românești din secolul al XVI-lea*, în CVT.
Meteș 1935: Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii românești din Transilvania*, I, Sibiu.
Moldovanu 2009: Dragoș Moldovanu, *Finalitatea textelor slavo-române intercalate în Evul Mediu românesc*, în *Text și discurs religios*, Iași.
Pavel 2001: Eugen Pavel, *Carte și tipar la Bălgrad (1567–1702)*, Cluj-Napoca.
Pétavel 1864: Emmanuel Pétavel, *La Bible en France ou Les traductions françaises des Saintes Écritures. Étude historique et littéraire*, Paris.

Philological Comments on *The Belgrade Psalter* (1651)

The Psalter of 1651 can be regarded as a work of religious syncretism, standing for a stage in the process of converting the Orthodox Romanians in Transylvania to Calvinism. It is intended both for individual reading through the illumination of believers by the Holy Spirit, as well as for the church service. Although it proposes a translation from the original document in Hebrew, it does not claim uniqueness within the existing Romanian versions but provides optional versions in the text, without an equivalent in Hebrew, by making use of a complicated system of brackets and marginal glosses. Hence, it manages to be a synthesis of the different versions, aiming to achieve a key objective of the Reform, the clarification of meaning.

BDD-A25225 © 2016 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:10 UTC)